

Kainuun ELY-keskuksen lausunto Ahvenvaaran tuulivoimahankkeen Natura-arvioinnista koskien Kiiminkijoen (FI1101202, SAC) Natura-aluetta

NATURA-ARVIOINTI

Kiiminkijoen Natura-alue

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn yhteydessä on tässä tapauksessa tehty luonnonsuojelulain 35 §:n mukainen Natura-arviointi Kiiminkijoen Natura-alueen (FI1101202, SAC) osalta, kun hankkeeseen sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) 3 luvussa tarkoitettua arviointimenettelyä. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunto sisällytetään siten YVA-lain 23 §:ssä tarkoitettuun perusteltuun päätelmään.

Oulun, Pudasjärven, Puolangan, Utajärven kunnissa sijaitsevan Kiiminkijoen vesistö on Natura 2000 -verkostoon kuuluva luontodirektiivin mukainen erityisten suojelutoimien alue (SAC-alue). Kiiminkijoen Natura-alue on pinta-alaltaan 11545 hehtaaria. Kiiminkijoki on edustava luonnontilainen Fennoskandian jokireitti, jonka pääuoma ja suurin sivu-uoma Nuorittajoki edustavat suuria turvemaan jokia. Pienimmät sivujoet ovat tyypiltään pieniä turvemaiden tai kangasmaiden jokia. Jokiuomien hydrologis-morfologinen muuttuneisuus on pääosassa uomia vähäistä.

Kiiminkijoki on korkean humuspitoisuuden takia luonnostaan ruskeavetinen. Humusta kulkeutuu valuma-alueen soilta ja metsäojitus- ja turvetuotantoalueilta ja kiintoainesta on joessa ajoittain runsaasti. Vesienhoidon luokittelun mukainen joen pääuoman vedenlaatu on yläosassa erinomainen ja kemialliselta tilaltaan vedenlaatu on hyvä. Sivuuomien vedenlaatu vaihtelee erinomaisesta tyydyttävään ja on kemialliselta tilaltaan hyvä. Joki on suhteellisen luonnontilainen ja sen vuoksi arvokas tutkimuskohde ja maisemallisesti arvokas.

Kiiminkijoen suojelutavoitteena, kaikkien suojeluperusteena olevien lajien ja luontotyyppien (lukuun ottamatta luokkaan D luokiteltuja luontotyyppiejä ja populaation merkittävyyden osalta luokkaan D luokiteltuja lajeja) osalta, on vähintäänkin alueen merkityksen säilyttäminen osana verkostoa. Alueen luontotyyppien ja lajien ja elinympäristöjen tilaa säilytetään alueen käyttöä ohjaamalla ja luontotyyppien ja lajien populaation määrää lisätään ennallistamis- ja hoitotoimenpitein. Myös vaelluskalakantojen elvytys ja suojelu on mainittu suojelutavoitteena, ja tavoitteen on tunnistettu edellyttävän veden laadun parantamista.

Luontodirektiivin liitteen I luontotyypit

Kiiminkijoen suojeluperusteena on neljä sisävesien luontotyyppiä. Suurin pinta-ala on Fennoskandian luonnontilaisilla jokireiteillä (60,4 % luontotyyppien yhteenlasketusta pinta-alasta) sekä humuspitoisilla järvillä ja lammilla (33,2 %).

Luontodirektiivin liitteen II lajit

Kiiminkijoen suojeluperusteena on lisäksi yksi kasvilaji, lietetatar (*Persicaria foliosa*).

Muut tärkeät kasvi- ja eläinlajit

Natura-alueella esiintyviä tärkeitä lajeja ovat nahkiainen (*Lampetra fluviatilis*) ja jokileinikki (*Ranunculus lingua*). Kiiminkijoki on kalastoltaan merkittävä ja Natura-alueella esiintyvät mm. lohi, taimen, harjus ja siika. Natura-alueelle nousee merestä vaelluskaloja, kuten Puolangan latvavesillä asti havaittuja ankeriasta ja meritaimenta. Kiiminkijoessa esiintyy paikallisia pieniä rapukantoja joen latvapuroissa ja Nuorittajoessa; rapurutto on vähentänyt rapukantaa useaan otteeseen.

Hankkeen vaikutukset Natura-alueeseen Natura-arvioinnin mukaan

Hankealue sijoittuu Kiiminkijoen Natura-alueeseen rajattujen pintavesien sisälle. Hankealuetta lähin pintavesi on Haarainkoski, joka sijaitsee lähimmillään 180 metrin päässä hankealueen rajasta. Hankealueen sähkönsiirtoreitti SVE1 ylittää Kiiminkijoen Natura-alueeseen kuuluvan Puolankajärven ja Ristijärven välisen virtaveden ja SVE2 ylittää Puolankajärveen laskevan Vilpusjoen.

Vaikutukset suojeluperusteina oleviin luontotyypeihin

Hankealueen rakentamisesta ei arvioida koituvan välittömiä luontotyypejä heikentäviä tai hävittäviä vaikutuksia, sillä rakentamista ei sijoiteta Natura-alueen luontotyypeille. Kiiminkijoen luontotyyppien osalta merkittävimmät vaikutukset syntyvät hankealueen rakentamisen aikana. Hankealueen voimaloiden, tiestön ja sisäisen rakentamisen yhteydessä poistetaan puustoa ja kaivetaan maata. Seurauksena paikallisiin pintavesiin voi vapautua kiintoainesta ja humusta ja eroosio voi lisääntyä tilapäisesti. Vaikutusmekanismit ovat samankaltaiset metsätaloustyöskentelystä aiheutuvien vaikutusten kanssa, jotka on tunnistettu Kiiminkijoen Natura-alueeseen kohtalaista kuormitusta aiheuttaviksi tekijöiksi. Toiminnan lopettamisen vaikutusmekanismit ovat rakentamisvaiheen kanssa yhteneväiset.

Kiiminkijoen Natura-alueeseen kuuluvia pikkujokia ja puroja tai karuja ja kirkasvetisiä järviä ei karttatarkastelun perusteella arvioida sijaitsevan hankealueen rakentamisen aikaisella vaikutusalueella.

Hankealueen ulkoisen sähkönsiirron maakaapeliin rakentamisen vaikutusmekanismit ovat hankealueen rakentamisen kanssa yhteneväiset. Rakentamisen arvioidaan aiheuttavan vähäisen kielteisiä vaikutuksia sähkönsiirtoreittien valuma-alueella oleviin humuspitoisiin järviin ja Fennoskandian luonnontilaisiin jokiin. Vaikutukset arvioidaan paikallisiksi.

Rakentamisen aikaisia vaikutuksia ei arvioida kohdistuvan pikkujokiin ja puroihin tai karuihin ja kirkasvetisiin järviin, sillä luontotyypejä ei karttatarkastelun tai

valtion luonnonsuojelualueiden biotooppitietojen perusteella arvioinnin mukaan sijoitu sähkönsiirtoreittien vaikutusalueelle.

Vaikutukset suojeluperusteina oleviin lajeihin

Lietetattaren ensisijaisia elinympäristöjä ovat avoimet tulvarannat ja toissijaisia elinympäristöjä ovat rehevät järvet ja lammet sekä lampareet ja allikot. Karttatarkastelun perusteella lietetattaren ensisijaisia elinympäristöjä ei sijaitse Kiiminkijoen Natura-alueella hankkeen tai sähkönsiirtoreittien läheisyydessä. Lajitietokeskuksen aineistossa lähimmät lietetatarhavainnot sijoittuvat Iso-Pyhännälle, 45 km hankealueesta kaakkoon. Havaintojen puuttuminen Kiiminkijoen Natura-alueelta hankealueen läheisiltä rannoilta ei kuitenkaan poissulje mahdollisuutta, että lajiesiintymiä tavattaisiin myös lähempänä hankealuetta.

Lietetattareen kohdistuvat vaikutukset arvioidaan varovaisuusperiaatteen mukaisesti siten, että hankealueen ja sähkönsiirtoreittien vaikutusalueella Puolankajärvellä, Ristijärvellä ja Vihajärvellä oletetaan sijaitsevan lajin esiintymiä. Lajin uhanalaisuuteen johtaneiksi syiksi on tunnistettu vesirakentaminen, avoimien alueiden sulkeutuminen ja kemialliset haittavaikutukset. Hankkeen rakentamisen tai normaalityönnön ei arvioida muuttavan vesien virtaaman määriä, eikä täten vaikutuksia Kiiminkijoen vesialueiden avoimuuteen arvioida koituvan. Vesirakentamista ei hankkeessa toteuteta. Rakentaminen aiheuttaa paikallista kiintoaines- ja humuskuormitusta, mutta kemiallisia päästöjä ei synny. Lietetattareen ei täten arvioida kohdistuvan rakentamisen aikaisia vaikutuksia.

Yhteisvaikutukset

Ahvenvaaran tuulivoima-aluetta lähimmät toiminnassa olevat tuulivoiman tuotantoalueet ovat noin 30 km päässä kaakossa sijaitseva Lumivaaran voimala ja noin 47 km päässä kaakossa sijaitseva Illevaaran voimala Hyrynsalmella sekä Kivivaara-Peuravaara I voimala Suomussalmella. YVA-menettely on käynnissä Hirvivaara-Murtiovaaran tuulivoimahankkeelle, joka sijaitsee noin 7–10 km etelään hankealueesta, ja Ukonkankaan tuulivoimahankkeelle, joka sijaitsee noin 16 km päässä lounaaseen hankealueesta.

Hirvivaara-Murtiovaaran tuulivoimahanke sijaitsee Kiiminkijoen Natura-alueelle laskevien virtausuomien läheisyydessä, ja hankkeen rakentaminen voi aiheuttaa Natura-alueeseen kohdistuvaa kuormitusta. Osana hankkeen ympäristövaikutusten arviointimenettelyä toteutetaan Natura-arviointi, jolla hankkeen vaikutukset Kiiminkijokeen voidaan tunnistaa. Rakentamisen aikainen kuormitus arvioidaan nykyisillä lähtötiedoilla Ahvenvaaran hankkeen tapaisesti pääosin ohimeneväksi ja paikalliseksi rakentamisesta koituvaksi kuormitukseksi. Hankkeiden yhteisvaikutusten ei nykyisillä lähtötiedoilla arvioida aiheuttavan yhteisvaikutuksia, joiden merkittävyys ylittäisi Ahvenvaaran yksinään aiheuttamat vaikutukset. Muut hankkeet sijaitsevat Ahvenvaaran hankkeen kanssa eri valuma-alueella, eikä Kiiminkijoen Natura-alueen vesistöihin, luontotyypeihin tai lajeihin kohdistuvia yhteisvaikutuksia arvioida syntyvän.

Pintavesiin ja sitä kautta Kiiminkijoen luontotyyppeihin ja vesieliöstöön kohdistuvia yhteisvaikutuksia voi muodostua rakentamisvaiheessa, mikäli lähialueen maa-aineksen ottoalueilla on toimintaa samaan aikaan Ahvenvaaran rakentamisen kanssa. Tällöin hetkellinen kiintoaineskuormitus vesistöön voi kasvaa, kun päästölähteitä on useampia. Kiiminkijoen vesistön ekologinen tila on kuitenkin arvioitu hyväksi tai erinomaiseksi, vaikka näiden maa-aineksen ottoalueiden toiminta on ollut käynnissä, joten niillä ei todennäköisesti ole merkittäviä vedenlaatuvaikutuksia. Kiiminkijokeen tai sen suojelun perusteena oleviin luontotyyppeihin tai lajistoon kohdistuvien vaikutusten ei siis arvioida ylittävän vähäisen kielteistä luokitusta yhteisvaikutusten myötä.

Sähkönsiirron osalta Kiiminkijoen Natura-alueeseen kohdistuvia yhteisvaikutuksia ei arvioida syntyvän, sillä niiden vaikutusalueella ei ole tiedossa pintavesivaikutuksia aiheuttavia hankkeita.

Vaikutukset Natura-alueen eheyteen

Eheyteen kohdistuvat vaikutukset arvioidaan korkeintaan vähäisen kielteisiksi, eikä merkittäviä vaikutuksia arvioida koituvan. Merkittäviä vaikutuksia ei kohdistu Kiiminkijoen suojeluperusteisiin eikä eheyteen. Luontotyyppeihin ja lajistoon kohdistuvat vaikutukset ovat vähäisiä, paikallisia ja ohimeneviä. Hanke ei vaaranna juuri niitä luontoarvoja, joiden perusteella kyseinen alue on sisällytetty Suomen Natura 2000-verkostoon. Tuulivoimahankkeen ei myöskään yksin tai yhdessä muiden lähialueen tuulivoimahankkeiden kanssa arvioida merkittävästi heikentävän Natura-alueen ekologista rakennetta ja toiminnallista kokonaisuutta.

Vaikutusten lieventämismahdollisuudet

Hankkeen ja sähkönsiirtoreittien rakentamisen aiheuttamia pintavesivaikutuksia voidaan lieventää töiden ajoittamisella ja rakentamisen sijoittelulla. Hankealueen rakentamisen aiheuttamaa kiintoaines- ja humuskuormitusta voidaan vähentää, jos voimalapaikkojen, teiden ja sähköaseman yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa rakentamista pystytään keskittämään yhä enemmän moreenimaille. Mahdollisen hankealueelle sijoitettavan maa-aineksen ottoalueen sijainti on vielä epäselvä, mutta se suositellaan sijoitettavan hankealueen pohjoisosien kuiville moreenialueelle. Tällöin Kiiminkijoen vesistöön ja välillisesti luontotyyppeihin kohdistuvat rakentamisen aikaiset vaikutukset jäävät vähäisiksi, kun kiintoaines ei kulkeudu ojaverkoston pituuden takia Vihajärveen asti.

Sähkönsiirtovaihtoehtojen maakaapeleita suositellaan sijoitettavaksi tie- ja siltarakenteisiin vesistön ylityksissä välillisten vesistövaikutusten välttämiseksi. Lieventämistoimi on merkittävä etenkin Puolankajärven ja Ristijärven salmella ja Vilpusjoen ylittävillä osuuksilla, jotta rakentamista ei tapahdu Kiiminkijoen Natura-alueella. Lieventämistoimella vältetään suuntaporauksen mahdolliset Kiiminkijoen Natura-alueeseen kohdistuvat reunavaikutukset ja kiintoaineskuormitus.

ELY-KESKUKSEN ARVIO VAIKUTUKSISTA JA NIIDEN MERKITTÄVYYDESTÄ

Arvioinnin asianmukaisuus

Hanke ja sen vaihtoehdot on kuvattu Natura-arvioinnissa selkeästi. Vaikutukset on esitetty luontotyypeittäin ja lajikohtaisesti. Muiden tärkeiden lajien osalta ei ole esitetty koottua arviointia, minkä ELY-keskuksen mielestä olisi kuitenkin voinut sisällyttää arviointiin.

Arviointi perustuu Natura-tietolomakkeeseen (4/2015). Sekä välittömät että välilliset vaikutusmekanismit on tunnistettu ja vaikutusalueen laajuus määritetty riittävällä tavalla. ELY-keskus katsoo, että lähtötiedot ovat riittävät Natura-arvioinnin tekemiselle.

Vaikutukset luontotyypeille

ELY-keskus on arvioinnin kanssa samaa mieltä, että hankealueen rakentamisesta ei todennäköisesti aiheudu Kiiminkijoen Natura-alueen suojeluperusteina oleviin luontotyypeihin merkittävästi heikentäviä vaikutuksia, sillä rakentamista ei sijoiteta luontotyyppien välittömään läheisyyteen. Tunnistetut lievemmat vaikutukset ovat lähinnä välillisiä. Myöskään sähkönsiirtoreittien rakentamisesta ei aiheudu muutoksia, joilla olisi merkittävästi heikentävää vaikutusta Natura-alueen suojeluperusteisiin luontotyypeihin.

Vaikutukset lajistolle

Arvioinnin mukaan lietetattaren esiintymiseen hankealueen vaikutusalueella liittyy epävarmuutta. Arvioinnin mukaan lietetattaren ensisijaisia elinympäristöjä ei sijaitse Kiiminkijoen Natura-alueella hankkeen tai sähkönsiirtoreittien läheisyydessä.

Lietetattaren ei arvioida kohdistuvan rakentamisen aikaisia vaikutuksia, sillä Ahvenvaaran tuulivoimahankkeen rakentamiseen ei liity sellaisia toimenpiteitä, jotka on tunnistettu lajin uhanalaistumisen syiksi. Lajin esiintymiseen vaikuttaa haitallisesti vesirakentaminen, avoimien alueiden sulkeutuminen ja kemialliset haittavaikutukset. Hankkeen rakentamisen tai normaali toiminnan ei arvioida muuttavan vesien virtaamia, mikä ei siten aiheuta muutoksia vesialueiden avoimuudessa. Myöskään vesirakentamista ei hankkeessa toteuteta. Rakentaminen saattaa aiheuttaa paikallista kiintoaines- ja humuskuormitusta, mutta kemiallisia päästöjä ei synny. ELY-keskus pitää arviointia riittävänä ja arvioinnin johtopäätelmiä oikeana.

Vaikutukset Natura -alueen eheyteen

Hankevaihtoehdolla ei arvioida olevan vaikutuksia Natura-alueen suojeluperusteena oleviin luontotyypeihin ja sitä kautta Natura-alueen eheyteen. Hanke ei vaaranna niitä luontoarvoja, joiden perusteella kyseinen alue on sisällytetty Suomen Natura 2000-verkostoon. Hankkeen ei myöskään

yksin tai yhdessä muiden lähialueen tuulivoimahankkeiden kanssa arvioida merkittävästi heikentävän Natura-alueen ekologista rakennetta ja toiminnallista kokonaisuutta, mistä ELY-keskus on arvioinnin kanssa samaa mieltä.

Yhteisvaikutukset

Arvioinnin mukaan Hirvivaara-Murtiovaaran tuulivoimahankkeen mahdollinen rakentaminen voi aiheuttaa Kiiminkijoen Natura-alueeseen kohdistuvaa kuormitusta, sillä hanke sijaitsee Kiiminkijoen Natura-alueelle laskevien virtausuomien läheisyydessä. Muut tiedossa olevat hankkeet eivät sijaitse Kiiminkijoen valuma-alueella, joten niistä ei voi olla Natura-alueelle haitallisia vaikutuksia. Hirvivaara-Murtiovaaran tuulivoimahankkeen rakentamisen aikainen kuormitus on arvioitu nykyisillä lähtötiedoilla Ahvenvaaran hankkeen tapaisesti pääosin ohimeneväksi ja paikalliseksi rakentamisesta koituvaksi kuormitukseksi. Hankkeiden yhteisvaikutusten ei nykyisillä lähtötiedoilla arvioida aiheuttavan sellaisia yhteisvaikutuksia, joiden merkittävyys ylittäisi Ahvenvaaran yksinään aiheuttamat vaikutukset. ELY-keskus on arvioinnin kanssa samaa mieltä.

Vaikutusten lieventämismahdollisuudet

Koska erityisesti sähkönsiirron rakentamisen on tunnistettu aiheuttavan mahdollisia vaikutuksia Kiiminkijoen valuma-alueen virtavesistöihin, tulee haitallisten vaikutusten estämiseen kiinnittää erityistä huomiota hankkeen jatkosuunnittelussa. Arvioinnissa on esitetty useita rakentamisen aikaisia lievennystoimenpiteitä, joita ELY-keskus pitää hyvinä keinoina estää haitallisia vesistövaikutuksia.

KAINUUN ELY-KESKUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET NATURA-ARVIOINNISTA

Kainuun ELY-keskus pitää Natura-arviointia kokonaisuutena riittävänä ja toteaa, että Ahvenvaaran tuulivoimahanke ei todennäköisesti merkittävästi heikennetä niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi Kiiminkijoen Natura-alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Hankkeella ei todennäköisesti tulisi olemaan, mahdolliset yhteisvaikutukset ja arviointiin liittyvät epävarmuustekijät huomioon ottaen, merkittävästi heikentäviä vaikutuksia alueen suojeluperusteena oleviin luontotyyppeihin ja lajeihin. Hanke ei yksin tai yhdessä muiden hankkeiden kanssa vaaranna lyhyellä tai pitkällä aikavälillä Natura-alueen koskemattomuutta. Tämän johdosta myöskään Natura-alueen tai Natura-alueverkoston eheydelle ei aiheudu merkittäviä vaikutuksia.